

Učni načrt

Predmet

TUBA IN DRUGA KONIČNA TROBILA

1. Opredelitev predmeta
2. Splošni cilji predmeta
3. Operativni cilji predmeta – dejavnosti
4. Operativni cilji predmeta – vsebine
5. Standardi znanja
6. Didaktična priporočila
7. Izvedbeni standardi in normativi

1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet tuba in druga konična trobila s kotlastim ustnikom in široko menzurirano cevjo zavzema zelo široko področje glasbil, ki so jih doslej v glasbenem šolstvu bodisi nehote spregledovali bodisi celo zanemarjali. Gre za “zbor” (consort) med seboj zvočno enovitih in uravnoveženih trobil od sopraninske do kontrabasovske različice, katerih skupen izvor je stari vojaški signalni rog ali “bugel”. Poznamo jih pod mnogo imeni in v mnogo različnih izvedbah, ki se predvsem razlikujejo po iznajditelju ali pa po deželi, kjer so nastali. Vsa ta glasbila, vključno s tubo, kot morda najbolj znanim predstavnikom te široke družine, so sorazmerno mlada. Nastala so v tridesetih letih 19. stoletja, hkrati pa so sad neverjetne izumiteljske in oblikovalske mrzlice tedanjih izdelovalcev, ki so, opogumljeni z izumom sistema ventilov na trobilih, začeli iskati glasbila, ki bi s svojimi zvočnimi in tehničnimi sposobnostmi ter z zvočno in registrsko uravnoveženostjo pomenili nosilce glavnih melodičnih linij, glavne kontramelodije, nevsiljivo harmonsko spremljavo ter čvrst in voluminozen bas – skratka nekakšen trobilski ekvivalent godalnemu korpusu v takrat hitro se razvijajočih pihalnih (največkrat vojaških) orkestrih. V ta namen so iskali mehkejšo in temnejšo barvo zvoka, kot jo imajo trobente in pozavne, ter večji zvočni volumen, kot ga imata (lesni) rog in sodobni kornet (kot izvedba poštnega roga). Stari vojaški “bugel” – signalni rog, na katerega se je trobilo v širok in globok kotlast ustnik in ki je imel izrazito široko menzurirano konično cev (videz nekakšne zelo odebeljene trobente), je bil zato zadovoljiva podlaga tem ciljem in tako postal prednik skoraj stotim na novo oblikovanim glasbilom, ki jih poznamo pod naslednjimi imeni:

Bugelhorni ali krilni rogovi so nastali v Prusiji (graditelj Moritz na pobudo kapelnika Wieprechta), pozneje jih je temeljito izpopolnil češki graditelj Červený. Poznamo sopransko krilovko, altovski rog (alt), tenorski rog (tenor) in baritonski rog (bariton).

Saksovi rogovi so nastali na podlagi bugla in malo mlajših, clavicora in neoalta, v enotno družino pa jih je oblikoval in javnosti predstavil belgijsko-francoski graditelj Adolphe Sax. Poznamo jih od sopraninske do kontrabasovske različice.

Tube sta izumila prav tako Wieprecht in Moritz, v sodobno obliko pa jih je izpopolnil Červený. Poznamo jih od tenorske (imeno-vane tudi evfonijum) do kontrabasovske različice.

Helikoni izvirajo že v prazgodovini in antiki, kjer so poznali krožno zavita glasbila, kot so keltsko-germanski lur ali rimski cornu in buccine. Zamisel sodobnega helikona se je bojda porodila v Rusiji, patent pa je podpisal dunajski graditelj Stowasser leta 1845. Tudi njih je izpopolnil Červený. Pred sto leti so obstajali od altovske do kontrabasovske različice, danes sta znani samo še basovska in kontrabasovska. Podobna glasbila v vseh registrskih različicah je pod imenom “saxtube” tudi patentiral Adolphe Sax.

Suzafoni so ameriška izvedba helikona, ki je pred dobrimi sto leti nastala na pobudo kapelnika Johna Philipa Souse. Za njih je poleg krožno zavite cevi značilen še spektakularno razširjeni odmevnik (do 66 cm premera), ki je po dveh prelomih v pravem kotu nad glasbenikovo glavo obrnjen naprej. Danes jih poznamo od baritonske do kontrabasovske različice, tajvansko podjetje Jupiter pa po naročilu izdelava tudi altovskega (sopranskega).

Flicorni so italijanska različica saksovih rogov, ki jo je razvil milanski graditelj Pelitti. Od prejšnjih se razlikujejo po nekoliko ožje menzurirani cevi in temu primerno svetlejšem tonu. Poznamo jih prav tako od sopraninske do kontrabasovske različice ter tudi pod ljudskimi imeni kot “genis” za altovskega, “bombardino” za baritonskega itd.

Melofon je v osnovi altovski saksov ali krilni rog v Es, vendar grajen v obliki francoskega roga, kjer se drži roka v odmevniku, ki je obrnjen navzdol in nazaj.

Wagnerjeve tube so nastale po Červenýjevem izumu – cornonu – ter na pobudo Richarda Wagnerja, ki je za svojo slovito Tetralogijo v trobilnem korpusu potreboval zvočni most med rogovi in pozavnami. Po videzu in obliki glavne cevi so podobne tenorske-mu in baritonskemu krilnemu rogu ovalne gradnje, ustnik pa je lijakast kot pri rogu. Obstajajo v tenorski in basovski izvedbi. Za morebiten pouk tega glasbila je bolj priporočljivo, da ga prevzame rogist!

Kornofoni so francoski odgovor na wagnerjeve tube in patent graditelja Bessona, ki je z njimi tudi hotel konkurirati saksovim rogovom. Prav tako so ovalne oblike z zelo široko menzurirano in dosledno konično cevjo ter z naprej obrnjenim odmevnikom, ustnik pa je spet lijakast kot pri rogu. Poznamo jih od sopranske do basovske izvedbe. Tudi za morebiten pouk kornofonov je priporočljivo, da ga prevzame rogist!

Za ves ta neverjetno pestri izbor glasbil je značilno, da so sorazmerno “prijazna” za igranje ter zato priljubljena pri množici ljubiteljskih glasbenikov vsega sveta, hkrati pa jih najdemo tudi v vseh poklicnih in vrhunskih zasedbah od simfoničnega orkestra (tuba), pihalnih orkestrrov, brass bandov, fanfarskih orkestrrov, big bandov do komornih zasedb. Za njih je bilo doslej napisane že precej solistične literature, imamo pa tudi vrhunske soliste, kot so evfonisti Steven Meath, brata Childs, Brian Bowman; tubisti Roger Bobo, Toby Hanks, Michael Lind, Velvet Brown; altsakshornist Sandy Smith ter izredni jazzovski glasbeniki na krilovki ali sopranskem saksovem rogu, kot so Clark Terry, Chuck Maggione ali pa Hugh Maneskella. Vsa našeta glasbila v uporabi občutljivega, muzikalnega in veččega glasbenika zazvenijo plemenito in prijetno ter so bogata tako izrazno kot po svojih tehničnih zmožnostih, hkrati pa so nepogrešljiv sestavni del katerekoli pihalno-trotilske zasedbe v našem domačem tovrstnem izročilu, zato si zaslužijo najvišjo strokovno obravnavo in najbolj kakovosten pouk.

Naj bo ta učni načrt temu v pomoč in koristno vodilo.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

UČENCI:

- se oblikujejo v vsestransko razvito osebnost s pozitivnim odnosom do dela, umetnosti in potrebe po izpopolnjevanju in razvoju,
- razvijajo glasbeno kulturo in smisel za glasbo:
  - prebujajo interes in ljubezen do glasbe in glasbenega izražanja,
  - vzpostavljajo naravne vezi razvoja umetniškega mišljenja, sluha ob spoznavanju zakonitosti glasbenega izraza in glasbenih oblik ob pomoči tehnike,
  - pridobivajo motorične spretnosti in veščine, potrebne za izvajanje in zapisovanje glasbe,
  - razvijajo natančne ritmične predstave,
  - se navajajo na samonadzor in nadzor zvoka,
  - razvijajo analitično obvladovanje notnega teksta,
  - se usposablajo za samostojno delo in nadaljnje glasbeno izobraževanje,
  - se usposablajo za samostojno izvajanje glasbenih del in igranje v komornih skupinah ter orkestrih.

3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA – DEJAVNOSTI

Učenci:	NIŽJA STOPNJA		VIŠJA STOPNJA
	1. in 2. razred	3., 4., 5. in 6. razred	7. in 8. razred
igrajo na glasbilo;	<ul style="list-style-type: none"> • spoznajo inštrument in njegove značilnosti (preponsko dihanje), • usklajujejo jezik z delom desne roke, • igrajo krajše skladbe, • igrajo preprostejše etude, • igrajo lestvice in akorde, • učijo se igranja z lista, • učijo se igranja na pamet; 	<ul style="list-style-type: none"> • igrajo zahtevnejše skladbe, • igrajo durove in molove lestvice, po možnosti v dveh oktavah z akordi, • igrajo zahtevnejše etude, • igrajo z lista, • igrajo po slušni zaznavi, • igrajo na pamet; • igrajo zahtevne skladbe, • razvijejo igro z lista, • igrajo na pamet; 	<ul style="list-style-type: none"> • igrajo v različni glasbeni sestavi, • igrajo lestvice čez dve oktavi razloženo, • spoznajo tenorski ključ, • igrajo zahtevnejše etude, • igrajo že ciklične skladbe;
solfedžirajo;	<ul style="list-style-type: none"> • pojejo skladbe, ki jih igrajo, • v mislih štejejo dobe (lahko z metronomom), • natančno upoštevajo trajanje tonov; 	<ul style="list-style-type: none"> • pojejo skladbe, ki jih igrajo, • štejejo dobe – metronom, • natančno upoštevajo trajanje tonov, • pojejo zahtevne intervale v etudah; 	<ul style="list-style-type: none"> • pojejo skladbe, ki jih igrajo, • štejejo dobe s pomočjo metronoma, • natančno upoštevajo trajanje tonov, • pojejo zahtevne intervale;
oblikujejo zvok;	<ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo vlogo jezika in atako, • uporabijo enostavne dinamične kontraste (glasno, tiho), • prepihujejo tone (uporaba vokalov) • uporabijo artikulacijo (legato, non legato, staccato); 	<ul style="list-style-type: none"> • uporabijo dinamične kontraste (p, mp, mf, f), • hitreje prepihujejo (fleksibilnost), • uporabijo legato, non legato in staccato artikulacijo; 	<ul style="list-style-type: none"> • razvijejo vse tehnične prvine (fleksibilnost, dvojni-trojni jezik): <ul style="list-style-type: none"> – nadzorujejo trajanje in kakovost tona (jakost, barva), – hitrejše prepihujejo, – uporabijo artikulacijo vseh vrst, – širijo dinamični razpon;
igrajo v skupini;	<ul style="list-style-type: none"> • igrajo dvoglasne skladbe ob učiteljevi spremljavi in obrnjeno; 	<ul style="list-style-type: none"> • navadijo se na skupinsko igro z lažjimi skladbami; 	<ul style="list-style-type: none"> • igrajo zahtevne skladbe v različnih zasedbah;
ustvarjajo;	<ul style="list-style-type: none"> • poslušajo posnetke svojega igranja; 	<ul style="list-style-type: none"> • poslušajo posnetke svojega igranja in igranja drugih; • izvajajo lastne skladbe; 	<ul style="list-style-type: none"> • uporabijo sodobne učne pripomočke (video, računalnik, gramfon, vokman, kasetofon);

<p>spoznavajo, ocenjujejo in vrednotijo glasbo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • razumejo preprosto notno sliko, • praktično uporabljajo sestavine glasbene teorije, • spoznavajo osnovne značilnosti zvoka (višina, trajanje, barva, jakost), • povezujejo tone v skupine prek motivov, fraz in period do eno, dvo- in tridelnih pesemskih oblik, • poznajo dele glasbila in njihove funkcije, • razlikujejo značaje skladb (veselo, otožno, šaljivo, razigrano), • prepoznajo razlike med grobim in kultiviranim igranjem. 	<ul style="list-style-type: none"> • praktično uporabijo sestavine glasbene teorije, • poglobijo občutek za tempo in dinamiko, • spoznajo nove glasbene oblike, • poznajo zgodovinski razvoj inštrumenta, • ocenijo lastne izvedbe (nastopi) in razvijejo kritičen odnos do svojega igranja, • ob poslušanju drugih primerjajo svoje znanje, • razvijejo pozitivni tekmovalni duh, • spoznajo zgodovinski razvoj glasbe na Slovenskem – seznanijo se z lažjimi skladbami slovenskih avtorjev. 	<ul style="list-style-type: none"> • praktično uporabijo sestavine glasbene teorije, • poglobijo občutek za tempo, dinamiko ... • sistematično zaokrožijo in uporabijo vsa pridobljena znanja, • spoznajo različne načine zapisovanja tonov, • poglobijo poznavanje inštrumenta, • oblikujejo kriterije vrednotenja glasbe s primerjavo lastnih skladb z drugimi (nastopi drugih učencev, koncerti, avdio- in videoposnetki ...), • izkustveno, razumsko in čustveno ocenijo in ovrednotijo izvajano glasbo, • spoznajo zahtevnejše skladbe slovenskih in drugih evropskih avtorjev.
<p>Dodatni pouk</p>	<p>Intenzivnejše razvijanje tehničnih in muzikalnih prvin do stopnje celovitega uresničevanja ciljev in brezhibnega obvladovanja vsebin, ki je predvidena za posamezni razred oziroma stopnjo izobraževanja.</p>		

4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA – VSEBINE

1. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- drža telesa,
- dihanje,
- drža inštrumenta,
- nastavek,
- igranje na ustnik in vibracija ustnic,
- igranje na inštrument,
- dinamične prvine p, mf, f,
- spoznavajo, razumejo in igrajo notne vrednosti: celinke, polovinke, četrтинke in osminke z istoimenskimi pavzami,
- igrajo non legato.

LESTVICE:

- durova osnovna alikvotna niza in obe najbližji lestvici v kvintnem krogu ter njihov trozvok,
- igranje v obsegu ene oktave ter v notnih vrednostih celinke in polovinke.

ŠOLE – METODE:

- Peter Wastall: Learn as you Play (Boosey & Hawkes) – za vsa glasbila.

Pri tej metodi sopranski saksov rog in krilovka uporabljata isto kot trobenta in kornet, sopraninski saksov rog ter altovski krilni in saksov rog pa tisto, kjer piše Eb Tenor Horn (tako se v angleščini namreč imenuje altovski saksov rog). V prvem letu naj se predela prvih osem lekcij te šole in vse skladbe s klavirsko spremljavo, ki sledijo tem lekcijam. Ob tej metodi se dobi še poseben zvezek Scales and Arpeggios. V prvem letu naj se predelata prvi dve stopnji (grade 1 in grade 2)

SKLADBE:

Prva tri leta je dodaten vir lažjih skladb ob klavirju, primernih za nastope, tudi album Up Front v dveh delih; založnik NBA – Britansko združenje za trobila; prav tako za vsa omenjena glasbila.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

2. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- razvijajo tehniko igranja glasbila ter skladno s tem svojo telesno pripravo,
- igrajo na ustnik,
- ritmično berejo note,
- igrajo non legato.

LESTVICE:

- igrajo durove in molove lestvice s trozvoki v obsegu ene oktave,
- igrajo jih v polovinkah in četrtnkah.

ŠOLE – METODE:

- Peter Wastall: Learn as you Play (Boosey & Hawkes) – za vsa glasbila.
- Nadaljuje se z metodo Learn as you play, predela se od devete do šestnajste lekcije ter vse skladbe s klavirsko spremljavo, ki sledijo tem lekcijam. V zvezku Scales and Arpeggios naj se predelata tretja in četrta stopnja.

SKLADBE:

Prva tri leta je dodaten vir lažjih skladb ob klavirju, primernih za nastope, tudi album Up Front v dveh delih; založnik NBA – Britansko združenje za trobila; prav tako za vsa omenjena glasbila.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica s trozvoki (na pamet),
- dve etudi različnega karakterja,
- ena skladba s klavirsko spremljavo (na pamet).

NAPREDOVANJE

Potrebni pogoji za prehod v drugo obdobje nižje stopnje je uspešno opravljen izpit za 2. razred.

3. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- razvijajo obseg inštrumenta navzgor in navzdol,
- razvijajo fleksibilnost – prepihujejo alikvotne tone,
- spoznavajo, razumejo in igrajo vsa notna trajanja in pavze v dvo-, tri- in štiri četrtinskem in osminkem taktovskem načinu,
- razumejo in izvajajo legato in non legato ter točno artikulacijo,
- obvladujejo dinamične prvine od pp do f, akcente in agogiko,
- igrajo v duetu ali večjih komornih skupinah.

LESTVICE:

- igrajo durove in molove lestvice s trozvoki in septakordi v obsegu duodecime,
- igrajo jih v osminkah ter v različnih atrikulacijah in tempih.

ŠOLE – METODE:

- Peter Wastall: Learn as you Play (Boosey & Hawkes) – za vsa glasbila,
- zaključi se z metodo Learn as you play, predela se od sedemnajste do štiriindvajsete lekcije ter skladbe ob klavirju, predela se še peta stopnja v zvezku Scales and Arpeggios.

SKLADBE:

- Glej isto postavko pri prejšnjih dveh razredih.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica s trozvoki,
- dve etudi,
- ena skladba s klavirsko spremljavo (na pamet).

4. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- razvijanje že naštetih prvin iz tretjega razreda,
- spoznavajo slogovne posebnosti posameznih obdobij,
- gojijo visoko kulturo zvoka ter lasten odnos do njega,
- o izvedenih skladbah razpravljajo.

LESTVICE:

- igrajo vse durove in molove lestvice s trozvoki in septakordi v obsegu duodecime,
- igrajo jih v šestnajstinkah ter v različnih načinih, artikulacijah in hitrostih.

ŠOLE – METODE:

- P. Clodomir: Methode Complete (A. Leduc)
– za saksove rogove, ki berejo v violinskem ključu in krilovko,
- R. Kietzer: Šole (Wilhelm Zimmermann)
– za tube, saksove rogove, ki berejo v basovskem ključu, krilne rogove razen krilovke, helikone in suzafone,
- Harvey S. Whistler: Pares Scales (R Rubank Inc.)
– za vsako registrsko različico obstaja posebna šola.

SKLADBE:

- Rene Mignon: Chanteraine (Billaudot)
– sopranski saksov rog in krilovka,
- Lucien Niverd: Chant melancolique (Billaudot)
– sopraninski saksov rog, altovski saksov rog in altovski krilni rog,
- Robert Clerisse: Soir (Billaudot)
– tenorski saksov rog in tenorski krilni rog,
- Čajkovski/arr. Laube: Andante cantabile (Carl Fisher)
– tenorska tuba, baritonski krilni rog in baritonski suzafon,
- Gordon Jacob: Bagatelles (Emerson)
– basovska tuba, Es- ali F-helikon, Es-suzafon,
- Christopher Hayes: Solo Pomposo (Carl Fisher)
– kontrabasovska tuba, BB-helikon in BB-suzafon.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica z zloženimi trozvoki in četverzvoki v obsegu duodecime,
- dve etudi,
- dve skladbi s klavirsko spremljavo.

5. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- razvijajo tehniko igranja glasbil,
- izenačujejo kakovost zvoka v vseh registrih,
- dosegajo telesno pripravljenost, ki jim omogoča izenačeno kakovost igranja v daljšem časovnem obdobju,
- obvladajo ritem dihanja,
- solfedžirajo tekst, ki ga igrajo,
- razumejo in spoznajo notne vrednosti kvintola in septola z istoimenskimi pavzami,
- spoznajo in obvladujejo alla breve ter nesimetrične taktovske načine,
- igrajo v šolskih in ljubiteljskih orkestrih.

LESTVICE:

- igrajo vse durove in molove lestvice z zloženimi trozvoki in četverozvoki v obsegu dveh oktav,
- igrajo jih v različnih notnih vrednostih, načinih, artikulacijah in hitrostih.

ŠOLE – METODE:

- nadaljujejo se šole in metode, začete v četrtem razredu,
- Claude Gordon: Physical Approach to Elementary Brass Playing (Carl Fischer)
– za vsa glasbila,
- Saint-lacorne: Complete Methode (Carl Fischer)
– za vsa glasbila, ki berejo v violinskem ključu,
- Arban/Randall: Famous methode (Carl Fischer)
– za vsa glasbila, ki berejo v basovskem ključu.

SKLADBE:

- G. Ballay: Andante in Allegro (A. Leduc)
– sopranski saksov rog in krilovka,
- A. Bruniau: Sur le montagne (Billaudot)
– sopraninski saksov rog, altovski saksov rog in altovski krilni rog,
- E. Barat: Introduction et Serenade (A. Leduc)
– tenorski saksov rog, tenorski krilni rog,
- H. Walters: Forty Fathoms (Rubank Inc)
– tenorska tuba, baritonski krilni rog in baritonski suzafon,
- G. Jacob: Six Uttle Tuba Pieces (Emerson)
– basovska tuba, Es- ali F-helikon, Es-suzafon,
- Gieb/Frost: Heroic Tale (Carl Fischer)
– kontrabasovska tuba, BB-helikon ali suzafon.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica s trozvoki, dominantni in zmanjšan četverozvok čez dve oktavi, razloženo v osminkah in šestnajstinkah,
- dve etudi: ena melodična, ena tehnična,
- dve skladbi s klavirsko spremljavo (ena na pamet).

6. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- razvijajo tehniko fleksibilnosti,
- uvajajo se v igranje dvojnega in trojnega staccata,
- solfedžirajo in po potrebi transponirajo tekst, ki ga igrajo,
- verodostojno obvladajo izvajanje različnih glasbenih slogov,
- igrajo v različnih šolskih in ljubiteljskih orkestrih,
- seznanijo se s slogovnim izvajanjem trilčkov, okraskov in predložkov.

LESTVICE:

- isto kot v petem razredu, vendar s poudarkom na vse hitrejših tempih in povečani natančnosti ter virtuoznosti izvedbe,
- igra kromatične lestvice v različnih notnih vrednostih, načinih, artikulacijah in hitrostih,
- spoznavajo se tudi s celotnsko lestvico in starimi diatoničnimi modusi.

ŠOLE – METODE:

- v šestem letu se predvideva, da učenci dokončajo delo s Clodomirjevimi in Kietzerjevimi šolami,
- Claude Gordon: Physical Approach to Elementary Brass Playing (Carl Fischer)
  - za vsa glasbila,
- Saint-lacorne: Complete methode (Carl Fischer)
  - za glasbila, ki berejo v violinskem ključu,
- Arban/Randall: Famous Methode (Carl Fischer)
  - za glasbila, ki berejo v basovskem ključu.

SKLADBE:

- A. Lortzing: Thema und Variationem (založnik Peters)
  - sopranski saksov rog, krilovka, tenorski saksov rog, tenorski krilni rog,
- Edward Gregson: Nine Miniatures (Novello)
  - sopraninski saksov rog, altovski saksov rog in altovski krilni rog,
- Davis: Variations on a Theme of Schumann (Southern Music Company)
  - tenorska tuba, baritonski krilni rog, baritonski suzafon,
- Vandercook: Colossus (Rubank Inc)
  - basovska tuba, Es- , F-helikon, Es-suzafon,
- R. Dowling: His Majesty the Tuba (Bellwin)
  - kontrabasovska tuba, BB-helikon, suzafon.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica s pripadajočimi trozvoki in četverozvoki, razloženo čez dve oktavi v osminkah in šestnajstinkah,
- dve etudi različnega značaja,
- dve skladbi s klavirsko spremljavo (ena na pamet).

NAPREDOVANJE

Za prehod na višjo stopnjo izobraževanja mora učenec na izpitu za 6. razred tube in drugih koničnih trobil pokazati dobro obvladovanje vseh tehničnih in muzikalnih elementov igre in pridobiti pozitivno mnenje izpitne komisije.

7. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- začnejo usvajati osnove trobilnega solfeggia – to je branja notnega besedila s trobljenjem na ustnice – in si tako vzpostavljajo povezavo med predstavo v glavi (vidno in slišno) ter samim trobljenjem z ustnicami, obenem pa tudi širijo lastni tonski obseg, ki ga na ta način zmorejo zaigrati,
- utrjujejo in nadgrajujejo že usvojene tehnične in muzikalne prvine iz prejšnjih letnikov,
- seznanijo se z branjem not v različnih ključih in različnih transpozicijah.

LESTVICE:

- nadgrajujejo in izpopolnjujejo načine, usvojene v prejšnjih razredih,
- dodajo igranje lestvic v tercah,
- začnejo vaditi tehnične vaje iz metod, ki temeljijo na lestvicah, bodisi Paresove ali Ballayeve ali Williamsove.

ŠOLE – METODE:

- glasbila z zapisi v violinskem ključu nadaljujejo delo po Saint-Jacomovi metodi, glasbila z zapisi v basovskem pa v Randallovi priredbi Arbanove metode,
- začnejo s katerokoli izdajo priredb vokaliz (bel canto melodičnih etud), bodisi Conconeja ali Bordognija. **Pri delu z vokalizami naj bo vodilo izvedbena kakovost in ne količina, zato se ne predpisuje, koliko naj se jih predela na leto!** Glasbila z zapisi v violinskem ključu naj začnejo uporabljati tudi ustrezne etude iz Gallayevega opusa (osnovni založnik A. Leduc), glasbila z zapisi v basovskem ključu pa bodisi iz opusa Blaževića ali Grigorjeva ali Vasiljeva (osnovni založnik R. King).

SKLADBE:

- v tem letniku se pričakuje, da se sleherni učenec na kateremkoli glasbilu znotraj tega predmeta loti igranja ene baročne sonate. V ta namen se lahko uporabljajo različne izdaje Marcellovih, Galliardovih, Loilletovih, Vivaldijevih sonat ali sonat drugih avtorjev tega obdobja, ki so pri različnih založnikih na voljo v vseh ključih in transpozicijah, ki sodijo v okvir tega predmeta,
- učenci naj se seznanijo z domačim sporedom, ki ga je v obilici na voljo, bodisi v notni zbirki-albumu Trobila v izdaji Zveze primorskih glasbenih šol bodisi v katalogih založnikov, kot so Edicije DSS, Hartman in Sloway.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- durova in molova lestvica s pripadajočimi trozvoki in četverzvoki, razloženo čez dve oktavi v osminkah in šestnajstinkah,
- dve etudi različnega značaja,
- dve skladbi s klavirsko spremljavo – ena mora biti ciklična, obe se izvajata na pamet.

8. razred

TEHNIČNE IN MUZIKALNE PRVINE TER TEORETIČNE VSEBINE:

- dosežejo stopnjo obvladovanja trobilnega solfeggia, ko zmorejo predhodno na ustnice trobiti večino snovi, ki jo zatem igrajo v glasbilo,
- usvojijo njim najbolj primerno rutino vsakodnevne uigravanja, ki jim je potem v pomoč bodisi v nadaljevanju šolanja bodisi v njihovem nadaljnjem glasbenem delovanju.

LESTVICE:

- nadgrajujejo in izpopolnjujejo načine, usvojene v prejšnjih razredih,
- dodajo igranje lestvic v kvartah,
- nadaljujejo in po možnosti zaključijo s tehničnimi vajami iz metod, ki temeljijo na lestvicah (Pares, Ballay ali Ernest Williams).

ŠOLE – METODE:

- glasbila z zapisi v violinskem ključu nadaljujejo in po možnosti sklenejo delo po Saint-Jacomovi metodi, glasbila z zapisi v basovskem pa v Randallovi priredbi Arbanove metode,
- nadaljuje, nadgrajuje in pogloblja naj se delo z vokalizami (Concone ali Bordogni). **Učencem se naj privzgoji temeljit odnos do njih, saj so vokalize, poleg rutine vsakodnevne uigravanja, njihov stalni spremljevalec tudi po končanem šolanju, vse dokler bodo igrali svoje glasbilo,**
- čim več naj se še predela iz zbirk etud Gallayevega, Blaževičevega, Grigorjevega ali Vasiljevega opusa.

SKLADBE:

- v tem razredu naj se sleherni učenec na kateremkoli glasbilu loti igranja vsaj enega koncerta ali concertina,
- za glasbila sopranske, sopraninske, tenorske ali altovske lege, ki imajo zapis v violinskem ključu in v Es, Bb ali F, priporočamo kateregakoli Spergerjevih koncertov za Corno da Caccia, v izdaji založnika BIM (**Es ali F transpozicijo naj berejo oktavo nižje!**),
- za glasbila različnih registrskih izved, ki imajo zapise v basovskem ključu, pa priporočamo Concert v Bb Capela Bonda, v primerni izdaji založnika Editions Marc Reift,
- učitelj naj obvezno poišče še po eno skladbo cikličnega značaja (sonato, sonatino ali suito) iz zelo bogate zakladnice izvirmih trobilnih del, ki so nastala v XX. ali že v XXI. stoletju, ki je ustrezna učenčevim tehničnim in poustvarjalnim zmogljivostim,
- učenci naj nadaljujejo z domačim sporedom, ki je v obilici na voljo, bodisi v notni zbirki-albumu Trobila, ki ga je izdala Zveza primorskih glasbenih šol, bodisi v katalogih založnikov, kot so Edicije DSS, Hartman in Sloway.

OPOMBE:

Poleg že navedenih šol – metod, etud, skladb ipd., se lahko uporablja tudi druga ustrezna literatura.

IZPITNE VSEBINE:

- Za sklep osemletnega šolanja predmeta Tuba in druga konična trobila se predvideva zaključni javni koncertni nastop, ki se v celoti igra na pamet.
- Program se naj sestavi iz:
  - cikličnega dela (sonate, sonatine, suite ...),
  - skladbe domačega avtorja (lahko tudi praizvedbe),
  - koncerta ali concertina,
  - skladbe za glasbilo solo, brez spremljave klavirja.
- Zaključni nastop naj ne bo krajši od 15 in daljši od 30 minut.

5. STANDARDI ZNANJA

Standardi znanja so vezani na operativne cilje predmeta in vzorce literature za posamezni razred in se letno preverjajo z izpitnim nastopom. Izpitno gradivo se lahko črpa iz predlaganih vsebin, sicer pa naj bi se ob zaključkih dvoletij ocenjevalo predvsem obvladovanje osnovnih postavk igranja, ki so zapisane v operativnih ciljeh. S tem se izognemo zgolj količinskemu preigravanju skladb, ne da bi hkrati učenec gradivo obvladoval. Najpomembnejši je skladen razvoj učenčevih telesnih in duhovnih sposobnosti.

Ob koncu nižje stopnje imajo učenci že razvito osnovno tehniko in postavitev tona. Razumejo in igrajo notne vrednosti: celinke, polovinke, četrтинke, osminke, osminkse triole, šestnajstinke, punktirane note in istoimenske pavze v četrтinskem in osminksem taktovskem načinu. Tekoče igrajo durove in vse tri molove lestvice s trozvoki in četrverozvoki po obsegu, ki je odvisen od posameznika. Znajo se že sami uglasiti.

Ob koncu višje stopnje je pomembno, da učenci kažejo razumevanje pri izvajanju različnih slogov (klasika, jazz ...). Razumejo in igrajo etude v različnih taktovskih načinih, tudi asimetričnih in z ritmičnimi posebnostmi, kot so kvintole in septole. Obvladujejo že skrajne registre ter se uvajajo v igranje dvojnega in trojnega staccata. Lestvice igrajo tekoče čez dve oktavi z izenačenim registrom ter s pripadajočimi tro- in četrverozvoki v različnih tempih, dinamiki in artikulaciji. Prav tako razvijejo motoriko dela prstov in neprekinjenost izdihanega zraka (zračni stolp) z igranjem kromatičnih lestvic ter se uvajajo v svet modusov. Njihova telesna pripravljenost mora zadoščati za daljše kakovostno in izenačeno igranje glasbila. Ustvariti si morajo odnos do lastnega zvoka, ki mora biti plemenit in nadzorovan. Pridobiti si morajo izkušnje in znanje komornega muziciranja ter hkrati postati uporabni glasbeniki za vse zunajšolske ljubiteljske orkestre. Glasbo morajo podajati tekoče, z izrazom in s potrebno natančnostjo.

6. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Priporočljive starosti za začetek poučevanja teh glasbil

Podobno kot velja za vsa druga trobila, se mora tudi tu upoštevati dejstvo, da je otroka nesmiselno poučevati katerokoli od navedenih glasbil (glej Opredelitev predmeta), dokler mu ne zrastejo stalni sprednji zobje (enojke in dvojke, priporočljive so tudi trojke in štirice). Zato je po predmetniku najnižja starostna meja, ko bi se začela učiti vsaj konična trobila, deset let. Seveda pa je ob upoštevanju omenjenih fizioloških danosti možno tudi napraviti izjeme in začeti pouk že pri starosti osmih let. Pri tej starosti se je, ne glede na spol, že možno učiti altovski krilni ali pa altovski saksov rog.

Ta dva na splošno veljata za "najprijaznejša" od vseh trobil, saj sta: prvič, zaradi sredinske glasovne lege (altovske) sorazmerno nezahtevna za pihanje; drugič, nista niti pretežka niti prevelika ter grajena vertikalno, tako da učenec glasbilo lahko objame kot dojenčka, zato je tudi njegova drža primerna za otroka te starosti, in končno tretjič, premer obroča ustnika za otroška usta ni prevelik.

Preden napišemo seznam priporočljivih začetnih starosti za sleherno glasbilo, naj še povemo razloge, zakaj ne priporočamo začetka pouka na kateremkoli drugem koničnem trobilu pred desetim letom. Pri manjših, sopraninskem in sopranskem saksovem rogu ali pri krilovki, sta dva poglobitna razloga. Prvi je horizontalna drža, kjer je težišče zaradi precejšnje teže glasbila in same

gradnje pomaknjeno k odmevniku in bi zato glasbilo (še posebej pri sopranskih izvedbah) pri mlajšem otroku, navkljub precejšnjemu naporu, vseskozi uhajalo navzdol, bolele bi ga roke, zaradi nestabilne lege glasbila bi vseskozi imel težave z nastavkom; pojavljale bi se vse napake, ki se zgodijo, če damo premajhnemu ali premlademu učencu v roke namesto korneta trobento, le da bi bile zaradi še večje teže glasbila te napake hujše. Drugi razlog (ta velja predvsem za sopraninski saksov rog) pa je, da zaradi skrajne glasovne lege tako mlad učenec ne bi zmožal zadostne intenzivnosti pihanja, kar bi mu pri igranju povzročalo hude težave.

Tenorska glasbila – tenorski saksov rog, tenorski krilni rog, ne pa evfonij in tenorska tuba – bi bila še najbližje primernosti za to starost, saj bi jih osemletni otrok glede drža, teže in pihanja že lahko obvladoval, a je premer obroča ustnika malo prevelik.

Baritonska glasbila – baritonski krilni rog, evfonij, tenorska tuba, baritonski suzafon – imajo za otroke prav tako prevelik ustnik, ob tem pa so še občutno težja od tenorskih ter širše menzurirana, kar pomeni, da so precej večji porabniki zraka.

Pri basovskih in kontrabasovskih glasbilih – tubah, helikonih in suzafonih – se težave, omenjene pri baritonskih, samo še stopnjujejo, pri helikonih in večjih suzafonih pa se še doda pogoj, da mora biti učenec dovolj plečat, sicer mu glasbilo preprosto »spolzi« kot obroč okoli palice.

Naj poudarimo še dve pomembni stvari: prvič, altovski krilni (ali saksov) rog ponuja izvrstno osnovo igranja kateregakoli koničnega trobila s kotlastim ustnikom in široko menzurirano cevjo in je zato izhodišče za selitev tako na manjša kot tudi večja glasbila (pedsodek, da se ne da preseliti z večjega trobila na manjše, je nesmiseln); drugič, vse svetovane starosti upoštevajo povprečno raščenegega otroka (možne so izjeme v obe smeri – tu pa seveda pride v poštev učiteljeva presoja).

Priporočljiva starost:

10 let = tenorski krilni ali saksov rog,

11 let = baritonski krilni rog, tenorska tuba, baritonski suzafon,

12 let = krilovka, sopranski saksov rog, basovski saksov rog,

13 let = basovska tuba, kontrabasovski saksov rog, F- ali Es- helikon, Es- suzafon,

14 let = kontrabasovska tuba, BB- helikon, BB- suzafon, sopraninski saksov rog.

in kot izjema:

8 let = altovski krilni ali saksov rog.

Priporočljive izvedbe glasbila za začetek poučevanja basovskih in kontrabasovskih registrskih različic

Pri največjih predstavnikih družine se zaradi precejšnje velikosti glasbila pojavljajo še dodatne težave. Znano je namreč, da se obe najpomembnejši osnovni postavki igranja – osnove dihanja in pravilna drža telesa ter z njo postavitev ustnika na ustnici (nastavek) – najlažje naučita in nadzorujeta, ko učenec svoje glasbilo igra v naravnem položaju telesa – stoje, pri tubah pa je tak položaj navkljub vsem možnem »jermenju« skoraj nemogoče udobno doseči. Zaradi tega se tube najpogosteje igrajo sede, tu pa se pojavljajo številni problemi, kako sedeti, da bo tudi glasbilo dovolj stabilno »sedelo« z učencem, da se bosta ustna cev in ustnik približala ustnicam v naravnem položaju, da bo pri sedenju sproščen in sposoben intenzivnega dihanja.

Iz izkušenj lahko zatrdimo, da se te težave v sedečem položaju nikoli zadovoljivo ne rešijo ter kot take povzročajo na videz nesmiselne zaplete, ki pa dolgo zavirajo in bremenijo razvoj učenčevih glasbenih sposobnosti.

Zato zelo priporočamo, da se vsaj pri začetnikih kot prvo glasbilo uporabljajo **helikoni**:

- ti so krožno zaviti in jih zato postavimo na levo ramo, kjer težo glasbila prevzame celoten ramenski obroč kot najčvrstejši in najmočnejši mišično-skeletni sistem človekovega telesa, leva roka pa le pomaga pri uravnavanju položaja glasbila,
- helikoni imajo tudi nastavljivo ustno cev, ki jo lahko slehernemu prilagodimo v položaj, ko je dotik ustnika z ustnicami v popolnoma naravnem položaju glave,
- ker so helikoni grajeni v obliki popolne konične cevi v spirali (kar je akustično najpopolnejša izvedba), so tudi najprijaznejši za pihanje, ker gre skozi njih zrak skorajda brez odpora in naravnost spodbujajo izdatno vdihavanje in izdihavanje zraka ter vzpostavljajo »nepretrgan zračni stolp« kot zagotovo najpomembnejšo fiziološko postavko uspešnega in kakovostnega igranja velikih koničnih trobil,
- zato zvenijo helikoni plemenito, mehko in mogočno hkrati ter so tudi s tega vidika najboljša rešitev,
- v praksi preverjeno je tudi, da vsak, ki uspešno obvlada igranje helikona, potem enako ali še bolj obvlada tudi igranje tube ali saksovega roga.

7. IZVEDBENI STANDARDI IN NORMATIVI

Materialni pogoji

Za izvajanje pouka tube in njej sorodnih koničnih trobil se priporoča večji, zračen in zvočno izoliran prostor z visokim stropom.

Obvezna oprema: zrcalo, metronom, klavir ali pianino.

Šole naj imajo poleg obveznega **basovskega predstavnika**:

- najbolj priporočljiv je **EEs-** ali **F-helikon**
- ter **treh altovskih predstavnikov** družine za najmlajše učence na voljo še naslednjo postavitev glasbil:
  - dve krilovki ali sopranska saksova rogova,
  - tenorski in baritonski krilni ali saksov rog,
  - še enega od predstavnikov kontrabasovskih koničnih trobil (spet je najbolj priporočljiv BB- helikon).

Priporočljivo je, da so inštrumenti iz iste družine trobil (npr. saksovi ali krilni rogovi).

Druga priporočljiva oprema: sredstva za snemanje in reprodukcijo zvoka.

Pogoji za vpis

Primerna starost in glasbene ter fizične dispozicije za igranje na tubi in drugih koničnih trobilih, ki jih kandidat dokaže na sprejemnem preizkusu.

Preverjanje in ocenjevanje

Znanje preverjamo in ocenjujemo pri pouku, na internih in javnih nastopih ter ob koncu šolskega leta pri izpitih. Ocene oblikujemo v skladu s Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v glasbenih šolah.